

מן הארכיון הישובי

להקת ה"משוררים"

(מסמקס זכרוןתי על זכרוןיעקב)

היה זה בשנת תר"ן (1890), לפני 52 שנה בערך. הוסייע אז במושבתנו בחור" חלוץ מהעיר יאסי שברומניה ושמו ססח גולדשטיין. שנתקבל לבית-החנוד החקלאי הראשון לפועלים, שנוסד בימים ההם ע"י הבארון בזכרוןיעקב.

עד מהרה נודע במושבה, כי הבחור החדש הוא חזן, מתלמידיהם של החזנים המפורסמים ניסן בלזר וירוחם הקטן, וכי קולו ערב ובקי הוא בנוסחאות תחדישות של גדולי החזנים באירופה שבזמן ההוא, בימים ההם נפטר במושבה ה"בעל-הסילה" הזקן ר' אברהם שרגא אפשטיין ז"ל, מ" ראשוני המיסדים של המושבה, שהיה מתפלל עם חבר "משוררים" גדולים וקט"נים, לפי הנוסח הישן שהביא עמו מן רומניה. לפיכך היתה תופעתו של החזן הצעיר, מר ססח גולדשטיין, שנקרא "ססח קנטור" — מעין הפתעה וסנסציה במר" שבה, מכיון שרוב אנשיה, כיוצאי רומניה, היו חובבי-זמרה ו"יודעי-נגן" עוד "מה" בית", ובעיקר — היו "מבינים" גדולים על חזנים...

ססח קאנטור זה הקסים את שומעיו לא רק בניעו"קולו ובזמרת-חרגש של חפלתו, אלא ובעיקר בסלסולי ה"חזינה" הרומנית וה"ואליכיל", שהיה משלב ל-

תוך זמירות-הקודש, כעין "ונתנה תוקף" או "על ידי עבדיך הנביאים" בתפלות ימים-נוראים — שבהם היה שובה לבבות ממש, לא היו ימים מועטים וה"קאנטור" נתקבל ונתמנה לש"ץ בבית-הכנסת הגדול — מעין "טמפל" להבדיל — שהוקם ע"י הבארון במושבה, ולא עוד, אלא שנשא לי לאשה את בת אחי-האכרים ממיסדי ה" מושבה ועלה עי"כ למדרגת סקיד בשכר וגם נחשב ל"חתן-של-אכר", מעמד מיוחד שהיה גבוה אז מסתם "פועל", שנקרא אז בשם "טאגליינר" (שכיר-יום), — ואפילו מדרגת "אכר", כלומר: "קולוניסט", מחמת שהוא היה גם-סקיד וגם-קולוניסט זכה לשני שלחנות...

וראשית פעולתו של החזן היתה לייסד את ה"כא"ר", כלומר: את להקת-המשוררים שבהר מבני-המושבה — עשרים ושמונה משוררים, בעלי קולות מצויינים: שני "באסים", שני "טנורים", ארבעה "אלטים" ושני מינינים "סופראנים" קטנים, ואני הקטן — ה"סוליסט" שבחבורה!

וכאן מקום אתי לתאר קצת את בית- הכנסת "אהל-יעקב" (ע"ש אבי הנדיב), שהוקם במרכז המושבה.

בית הכנסת הזה נבנה לפני 59 שנים בערך — כשנה אחר יסוד המושבה — בצורת מלבן ופניו דרוגה לצד ירושלים ובתבנית של "טמפל" בסריז... ה"שלחן" עמד לא באמצע האולם כבימים אלה אלא על כמה לרוחב הבנין בגובה של 80 ס"מ מעל לקרקע — ומיל לארון-הקודש הנהדר הנמצא בדרום, על הבמה, משני עברי הארון, ישבו הרבי-דמתא ופקידי-הבארון הגבוהים, רובם מפאריז, איש איש לפי ערכו, משרתו ומשכורתו, האולם, שארכו בערך 20 מטר, רחבו 12 מטר, נחלק לשנים — (כמו בקולנוע, להבדיל אלף הבדלות) ובו ספסלים ארו"כים, והמקומות היו מיועדים לאכרים (עפ"י גורל או עפ"י הגיל), לפקידים ממדרגה שניה, למורים, רוקחים, שוחטים ושאי"ר... שלי-קודש", והשורות האחרונות — לבני אכרים, פועלים וסתם תושבים, איש איש לפי גילו ולפי מעלתו, משלשת עברי ההיכל, מזרחה, מערבה וצפונה, הותקן למעלה יציע, מעין אמפיתיאטרון וגלריות, ל"עזרת-נשים", כל אשה למול בעלה כמעט אך על היציע למעלה, על הכותל הצפוני, מול פני הבמה וארון-הקודש, היה רשום הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" ומלמעלה לו התרגום בצרפתית, בצורת חצי-עיגול ובאותיות ענקיות: Aime ton prochain comme toi-même האכרים שישבו למטה לא ראו את הפ"סוק הנ"ל והפקידים שישבו על הבמה לא רצו לראותו...

בית-הכנסת הכיל כארבע מאות מק"ר מות וע"כ שימש במשך שנים רבות מקום

מיוחד לאספות כלליות ולהגיגות דתיות ועממיות.

ראוי לציין, כי ביום שבו הוחגה הגיגת הנוכת הבית של בית הכנסת, הר"י פיע ר' קלונימוס זאב ווייסוצקי ז"ל, שביקר אז בארץ מטעם חובבי-ציון באודיסה, בלוי"ת מזכירו מבני-הארץ ר' אליעזר רוקח ז"ל, והשתתף בטכס החגיגה, ועוד זאת: בהיודע אז לשלטונות הסורקים בחיפה ובקיסריה, כי בנין בית הכנסת הולך ונגמר, חשו מיד להפריע את העבודה, כדי לקבל "בק" שיש" מאת סקיד הבארון, הבגין נגמר כולו, וחסר היה רק הג המכוסה ברעפים, חיש הזדרזו כל בני-המושבה ובמשך שעות אחדות לאור הירח בלילה, הספיקו לכסות את הג ברעפים אדומים, וכש"כ בא ה"גזר"ד" מקיסריה בלוי"ת החיילים (הפרשים) שלו ונגש אל מקום הבנין מצא למגינת-לבו את כל הבנין גמור ועומד על תלו, ועפ"י החוק העותומני לא יכלו עוד להפריע ולהרס את הבנין.

זכרונני, ב"שבת-מברכים", כשהוסייע ב" פעם הראשונה בבית-הכנסת, החזן ססח הזכונה קאנטור בלוי"ת משוררי המלוכי שים ככמרים, להבדיל, הבמה היתה מל"אה סקיד המושבה וגם אורחים מפקידי יתר המושבות של הבארון ביחידה וכ"גליל, כי בימים ההם לא היתה עדיין "אופירה" בא"י ולא מקהלות-זמרה ובית-הכנסת בז"י היה המוסד היחידי בארץ שחיו פתכנסים בו ביחוד ב"ימים נור"

אים" כדי לשמוע אל הרינה ואל התפלה, בית-הכנסת הנ"ל היה מעין "קונסרבטור" ריום" לזמרה ואופירה לזמרה דתית ב" ארץ.

אולם בית הכנסת היה מלא מפה אל פה עד אפס מקום וגם "עזרת הנשים" התקשטה בבנות-המושבה היפות, שה" ציצו מבעד לשבכת-העץ, מעשה מקלעת, אל האולם למטה, אל ה"אדמיניסטרטור" ופקידיו שישבו לרוחה על הבמה, ובעיקר אל — ה"כא"ר", שהיה מורכב מבני-המר" שבה, לרבות הילדים שהיו אמותיהם באות לקבל נחת בהם ומקולותיהם הע"רבים...

פתאים נפתחו שערי-האולם והוסייעה להקת-המשוררים, לבושי זמרים שחורים וארוכים, חבושים מגבעות שחורות ומק"שטים בטליתות של משי תכלת-לבן, הלי-קה נחלקה לשני טורים: 14 מזה ו-14 מזה ובראשם "הקאנטור" בעל הקומה הגבוהה, שהיה מלוכש כדרך ה"קאנטור" רים" בהיכל-אירופה, כולם צעדו בצע"די און עדי הגיעם אל הבמה, החזן עמד לפני השלחן שלמול ארון-הקודש וה" משוררים הקיפו אותו משלשה עברים ועמדו איש איש על מקומו כפי קולו, הרושם של ההופעה החדשה הזאת היה גדול מאד על כל הנאספים.

הלחקה שרה בשבתות-מברכים, כש" לש רגלים ובימים-נוראים וגם במא"רעות יוצאים מן הכלל, כגון: קבלת פני הנדיב בבואו וזכרונה, או פני שרי" הממשלה הגבוהים-מבירות או מקושטא

בבואם לבקר את מושבות הבארון ב" מתחום.

המושבה זכרון יעקב נעשתה אז למרכז הזמרה הדתית והמוראלית בארץ.

החזן קבל המשכורת חדשית קביעה בסכום של 100 פרנק זהב ועזרתי ה" ראשיים (המשוררים הגדולים ואחדים מן הקטנים) — ובתוכם גם אני עבדכם הק"טן), באו אף הם על שכרם: מי נפוליון זהב (20 פ"ר), מי חצי-נפוליון (10 פ"ר); והקטנים — מגידיה אחת (בערך 20 גרוש) כל אחד, התקציב החדשי של ה" להקה עלה ל-200 פרנק זהב, ואולם, ב" אופן רשמי, כלומר לדעת הבארון בסריז, היו כולם מתנדבים; אלא שהפקיד ב"שימול שדאג לכל צרכי המושבה, החמריים והרוחניים, היה לא רק חובבי-מוסיקה גדול אלא גם מומחה גדול ל"קומפוזיציה" של — תקציבים, מה עשה? — בימים ההם היו במושבה אורי"ות של הבארון, מלאות סוסים ופרדים לחרישה ולרכיבה, והוקצבו להם תקציב גדול של ש"עורות, וגם התקציב-של"קדושה ללהקת-המשוררים בבית הכנסת נכנס לספרי החשבונות של הפקידות בתקציב האחרות תחת סעיף-ההוצאות של "שעורה", ונמצא איפ"א כי שמות ה"משוררים" מקבלי-המשכורת הוסיעו ב" ספרי החשבונות בין הסוסים והפרדים, להבדיל, איכילי השעורה, לקיים מה שנא"מר — בשינוי נוסח קל — : "טען לו ב"שירה יהודה לו בשעורה"...

י. קרניאל